

desembre 2016

rehabilitació.cat

butlletí trimestral de serveis penitenciaris

Contingut

- Exposició «Bàlsam i fuga», la creació artística en la institució penitenciària 1
- Parlem amb Mireia Toboso, monitora d'arts plàstiques 3
- Destaquem 4
- Flaixos informatius 5

Vegeu el vídeo del recorregut de l'exposició

Exposició «Bàlsam i fuga»

Aquesta exposició és una mostra de la feina realitzada als tallers d'arts plàstiques de les presons, que ens permet valorar la gran tasca social dels monitors artístics i la importància de la creativitat i l'art en el procés de creixement i millora de les persones privades de llibertat.

Obra feta per Ricardo Cavolo i interns del Centre Penitenciari Mas d'Enric

Exposició «Bàlsam i fuga», la creació artística en la institució penitenciària

L'exposició és el resultat de quatre anys de treball dels monitors artístics dels centres penitenciaris de Catalunya, amb la inestimable col·laboració de la comissària Mery Cuesta, i ens permet conèixer la feina que es fa als tallers d'arts plàstiques de les presons i valorar la dedicació i la important tasca social dels 53 monitors dels 10 centres penitenciaris de Catalunya, que té com a objectiu fonamental incentivar la creativitat i la sensibilització artística dels interns com a eina per a la millora personal.

Així doncs, aquesta exposició mostra a la societat el poder transformador de la feina en l'àmbit de les presons i el resultat aconseguit mitjançant l'expressió artística i el descobriment de nous llenguatges.

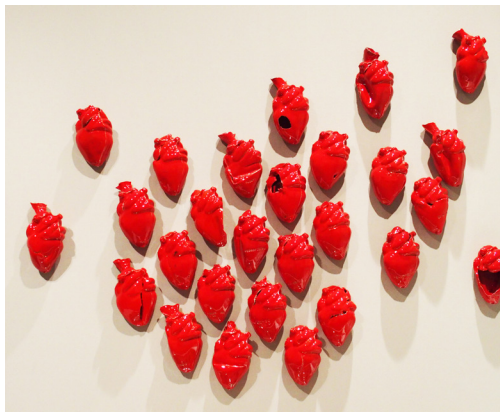
Ahora, es pretén que l'espectador es pregunti si hi ha gaire diferència entre l'obra d'un artista que treballa en una institució artística i la d'un que ho fa en una

institució penitenciària; és a dir, esbrinar a través del llenguatge artístic quins són els efectes de la institució en l'individu i com reacciona la persona davant la imposició de normes, la soledat o el desig de llibertat.

És per això que es barregen obres d'interns de deu centres penitenciaris amb obres d'artistes reconeguts a escala internacional, com ara Miquel Barceló, Ricardo Cavolo, Carmen Calvo, Guinovart, Saura, etc. Aquestes obres són una selecció de peces procedents de la Col·lecció d'art Contemporani de la Fundació La Caixa.

«Bàlsam i fuga» ressegueix, des de l'emoció, el dilema vital a què s'enfronta un subjecte internat en una institució penitenciària i, alhora, aprofundeix en la funció que l'activitat artística exerceix en aquesta situació: alleujar la persona i fer-la més autònoma, més lliure.

Aquesta exposició ha estat concebuda

Taller artístic del CP Brians 2

com una seqüència narrativa; és per això que hi trobem un recorregut similar al de la presó, on cada sala representa un espai diferent del Centre, amb obres que parlen de les vivències i impressions de l'artista en un entorn com aquell. Des de l'Entrada ens dirigim a un món intern, a través del Taller, on és mostra la feina del monitor artístic i s'hi pot copsar el gran valor que aporta aquesta experiència a les persones que formen part dels tallers artístics; després ens endinsem en la zona d'Escapisme, la faceta més íntima dels artistes, en la qual les protagonistes són les emocions, fins a arribar a la Sortida, on trobem un treball realitzat conjuntament dins la presó per Ricardo Cavolo i interns del CP Mas d'Enric, de Tarragona.

A més, s'hi han realitzat i es realitzaran diverses activitats relacionades i nascudes de l'exposició, com ara tallers similars als de la presó, conferències, teatre, concert de cloenda, etc.

Les obres realitzades pels interns són fruit de l'impuls creatiu que sorgeix de la necessitat d'expressar-se o simplement d'alleugerir el pes del temps. Destil·len honestat i cruesa i sovint són expressions metafòriques d'una realitat que els és molt difícil d'explicar.

Taller artístic del CP d'Homes de Barcelona

Taller artístic del CP Brians 2

Per això, «Bàlsam i fuga» prioritza la comprensió de l'impuls i la lectura simbòlica de l'expressió creativa abans que l'excel·lència tècnica. Aquest fet és rellevant per entendre la creació a les presons, ja que afecta tant l'esperit com l'estètica de les produccions resultants.

Activitats relacionades amb l'exposició

- Enquadernació amb el mínim
- Serigrafia dins i fora
- La creació artística sota privació de llibertat
- Curtmetratges del LACA
- Teatre a l'exposició «Bàlsam i fuga»
- Concert de cloenda de l'exposició «Bàlsam i fuga», a càrrec del Taller de Músics i Interns
- Taller escolar «Distància curta»

Concert «Bàlsam i fuga: l'impuls creatiu a la institució penitenciària»

Taller artístic del Centre Penitenciari Quatre Camins

Parlem amb Mireia Toboso, monitora d'arts plàstiques de presons

Mireia, la teva experiència professional a presons és una qüestió vocacional o més aviat s'ha produït una suma de coincidències que t'han portat a desenvolupar tasques artístiques en un centre penitenciari?

Sí, a presons sempre he treballat com a monitora d'arts plàstiques. La meua vocació és la docència dins del món artístic, històric, social i de pensament, que conforma una visió de conjunt, i la meua arribada a presons va ser arran de la maduració de la meua vocació. Vull dir que, després de treballar en l'àmbit museístic i de l'ensenyament a diferents instituts, ara fa gairebé 13 anys, se'm va obrir una porta cap al món del tractament en l'àmbit penitenciari, on em trobo molt còmoda pel *feedback* rebut des del primer dia per part dels interns i dels professionals. Diuen que aquest tipus de feina o et captiva o et refusa.

Com és la teua tasca al front d'un taller artístic. Explica'ns què fas i quina és la teua missió. Tots els interns volen participar-hi?

La meua tasca consisteix a treballar amb grups d'interns al taller i transmetre'ls els continguts teòricopràctics propis de l'enquadernació, juntament amb hàbits i actituds que va bé que adquireixin no solament per poder desenvolupar-se en el meu taller, sinó també en qualsevol àmbit de la vida. Aquests coneixements s'han de reflectir després en les peces resultants, que de vegades es presenten als concursos intercentres, mostres i altres actes que s'organitzen dins i fora dels centres penitenciaris. Evidentment, he de regular i adaptar la quantitat de feina i l'exigència a les capacitats de cada intern, i prefereixo treballar des del reforç positiu que facilita la motivació. Penso que la meua missió és aportar un granet de sorra a cada un dels interns en el seu procés de rehabilitació. I el granet de sorra es fa més gran o més petit segons la predisposició i l'aprofitament de qui el rep. Per sort, als centres penitenciaris hi ha una oferta força diversificada de tallers artístics. La gràcia és que cada intern trobi el tipus

La meua tasca consisteix a treballar amb grups d'interns als tallers dels centres penitenciaris

Tots els tallers artístics a les presons donen l'oportunitat de disposar d'espai i temps per a la reflexió, l'aprenentatge i el creixement personal

de taller que s'adigui amb la seva manera de fer, les seves habilitats, inquietuds i aspectes a treballar. Les activitats artístiques estan previstes dins dels programes individualitzats de tractament, i cada intern escull la que més li convé.

A Brians 2 sempre has fet el mateix? O dins del món creatiu al servei dels interns està obligada sovint a canvis i adaptacions?

Sí, La meua feina sempre ha estat com a monitora artística especialitzada en enquadernació. Això vol dir que bàsicament treballem amb paper i cartró, però no únicament; també podem fer servir altres materials, però sempre que es mantingui l'essència de l'enquadernació. Jo no parlaria ben bé de canvis, ja que no són gaire freqüents, però sí que hi ha prou marge per dur a terme alguna adaptació, que pot ser enriquidora tant per a mi com per als interns.

Per a una professional de la docència en l'àmbit artístic, suposa una contradicció treballar en un centre penitenciari

ateses les especials característiques del lloc i dels usuaris i la dificultat de crear un clima amable i creatiu en una presó, on totes les activitats estan controlades. On es posa l'accent en aquest debat?

Jo crec que l'accent recau en la sinceritat del moment i el lloc; és a dir, tot i admetent que tenim aquesta realitat, hem de procurar envoltar-la de quotidianitat/normalitat. És cert que l'àmbit penitenciari és dur, però també hi trobem detalls que l'humanitzen i permeten que els interns visquin en un ambient prou normalitzat, condició necessària perquè els professionals treballin potenciant els valors de l'ésser humà a través d'un interconnector tan poderós com és la pràctica artística. Tots els tallers artístics, sense excepció, donen aquesta oportunitat d'espai i temps per a la reflexió, l'aprenentatge i el creixement personal.

Destaquem

Programa PNUD de les Nacions Unides per al desenvolupament de les presons d'Algèria

Formació de psicòlegs d'Algèria en competències de programes de tractament específics

Durant dues setmanes del mes d'octubre una delegació integrada per 36 psicòlegs algerians han visitat vuit presons de règim ordinari i dos centres educatius de menors. Han tingut accés als programes de tractament d'intervenció grupal que es desenvolupen a les nostres presons i, d'una manera més específica, han pogut visualitzar i participar en els programes de tractament especialitzat, orientats a interns amb problemàtica de toxicomanies, de delictes violents, d'intervenció psicosocial amb dones, d'intervenció amb delinqüents reincidents, i en els programes educatius amb menors.

Igualment –i aquesta ha estat la part més significativa per als nostres col·legues d'Algèria–, han tingut l'oportunitat, de vegades acompanyats dels professionals catalans que es van desplaçar a fer formació, i també dels que han intervingut en la redacció dels programes adaptats als requeriments d'Algèria, de poder conversar amb els responsables directius dels centres i amb diversos professionals del seu àmbit d'intervenció, principalment psicòlegs, educadors i treballadors socials. Ha estat una oportunitat de plantejar dubtes, demanar informacions rellevants i assenyalar barreres inherents als programes d'intervenció específica que poden dificultar la seva implementació a Algèria. Així mateix, distribuïts en petits grups, han participat in situ en sessions de tractament a l'interior dels centres, han parlat amb els interns –molts d'ells d'origen magribí– i, així, han pogut elaborar el seu propi full de ruta per completar les seves competències mitjançant els programes facilitats i adaptats al context sociocultural, funcional i estructural de les presons d'Algèria.

Finalment, al CEJFE, han pogut contrastar i posar en comú amb els coordinadors i responsables tècnics implicats, aspectes inherents als ensenyaments adquirits al llarg de la seva formació i experiència professional. Aquestes sessions de discussió, juntament amb les visites d'observació pràctica als centres catalans, han estat fonamentals per poder detectar les dificultats d'implementació que els nostres col·legues algerians es trobaran a curt i mitjà termini, i, basant-nos en la nostra experiència acumulada al llarg de tres dècades, els hem donat consells d'implementació i estratègies d'èxit en la posada en funcionament d'aquests programes.

Sentiments i emocions en el procés creatiu explicats pels mateixos interns participants en el 29è premi Marraco

enguany s'ha celebrat la 29a edició del Premi Marraco de ceràmica, pintura i escultura de centres penitenciaris i així és com defineixen la seva obra tres dels participants:

«**Pensaments entre reixes**» *He volgut copsar el nostre dia a dia aquí dins, a la presó. L'obra representa aquells minuts durant els quals passen per la nostra ment molts records de la nostra vida en llibertat: pensaments sobre la família, els nostres fills, que vam deixar petits i que retrobarem ben crescuts... Ens adonem que cal aprofitar el temps que passem aquí per reflexionar sobre els fets que ens va dur a aquesta situació. Amb l'esperança de recuperar la llibertat, rebem la força per aguantar dia rere dia aquí dins.*

«**Panoptismo**» *Representa el control exercit a través de la vigilància als altres i expressa el sentiment de dolor de la societat i com, davant d'això, passem inadvertits i, poc a poc, ens introduïm en un món mancat de privacitat on preval el rebuig dels uns als altres.*

«**Sistema incorrecto**» *Abans d'aprendre a pintar, veia la vida des d'una única perspectiva, gens agradable. Ara puc superar qualsevol obstacle ja que tinc més perspectives i matisos i valoro la part positiva de cada cosa i situació, perquè la vida, en definitiva, és com un la visualitza. Veig que he millorat mentalment i em sento més tranquil i més viu. L'obra «Sistema incorrecto» representa la vida a través dels meus ulls.*

«Pensaments entre reixes» és l'obra guanyadora en la categoria de pintura. Com a novetat d'enguany, l'autor d'aquesta obra ha pogut participar també en el muntatge de l'exposició i en les posteriors visites guiades.

Flaixos informatius

Compartim emocions (e-moderadora CoP educadors socials)

Resumir breument el que m'ha impactat més de la vuitena Jornada anual dels educadors socials de presons no és fàcil. No exagero si dic que va ser tot un èxit, i és complicat reflectir amb poques paraules tot el seguit d'emocions que ens va despertar.

Destacaria l'entusiasme contagiós del ponent Jesús Damián Fernández, demostrant amb fets la sensacional eina educativa que és l'humor i la sensació de feina ben feta que comunicava cada nova experiència presentada pels educadors dels centres. Cada any em passa el mateix, quan penso que és possible que la comunitat de pràctica d'educadors socials de centres penitenciaris ja hagi tocat sostre, els meus companys i companyes em sorprenen. Continuen tenint ganes d'innovar, de millorar, d'aprendre i compartir. I a cada Jornada es crea aquesta complicitat i la necessitat de repetir l'experiència.

Segon aniversari de la Llei 11/2014 per garantir els drets de LGTBI

El passat 10 d'octubre es va celebrar el segon aniversari de la promulgació pel Parlament català de la Llei 11/2014 per garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals i per a eradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia.

Dins l'àmbit penitenciari, la Llei ha tingut una especial incidència, ja que recull els drets d'aquests col·lectius quan es troben en situació de privació de llibertat. A més dels drets que han de ser respectats durant l'estada a la presó, la Llei emfatitza la necessitat de vetllar per la formació del personal vinculat a institucions penitenciàries i cossos de seguretat sobre temes de diversitat d'orientació sexual, identitat o expressió de gènere i el marc legal de referència.

La Llei ha contribuït a l'impuls de polítiques de respecte i convivència pacífica entre les persones del context penitenciari, encara que el seu desplegament complet continui requerint esforços per part d'institucions, professionals i ciutadans.

Històries de vida que ens fan pensar (e-moderador CoP monitors esportius)

Als centres penitenciaris, sovint ens trobem amb històries increïbles d'interns que són un exemple de lluita i superació personal. Alguns han utilitzat l'esport com a mitjà per assolir aquesta fita, però n'hi ha que no troben res on agafar-se, ni tan sols l'esport. És aleshores que cerco a Google: «Exemples de superació personal i esport». 386.000 resultats. Veritables històries de gent valenta: esportistes invidents, amb càncer, disminuïts físics o psíquics, que han sofert fatídics accidents, que pateixen malalties rares... Des d'Isidre Esteve a Lance Armstrong, passant per centenars de persones desconegudes. Em crida l'atenció no trobar-ne una d'extraordinària, la d'Antonio García (més conegut com a *Anty*), malalt d'ELA i protagonista de la VIII Jornada de la CoP d'Activitat Física i Esport a Centres Penitenciaris. El seu físic cedeix irreversiblement, però l'esport (com a practicant des de sempre i com a formador des de fa més de 10 anys) l'ha fet fort mentalment per lluitar per la vida. És la màgia de l'esportista.

Flaixos informatius

III Jornada de la TPS: «Model de gestió participativa a centres»

Aquest any la Casa del Mar de Barcelona va acollir la III Jornada de la Taula de Participació Social (TPS) amb el títol «Model de gestió participativa a centres», organitzada conjuntament pel Departament de Justícia, el Departament d'Afers i Relacions Institucionals i Exteriors i Transparència, el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies i la Taula de Participació Social, amb el suport del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada. La Jornada, en la qual han participat 80 professionals del tercer sector i l'àmbit penitenciari, s'ha articulat com una sessió de treball participatiu amb l'objectiu d'identificar un marc general de millores de les TPS i fer una previsió d'accions concretes l'any vinent per part de les TPS perifèriques. La Jornada es va complementar amb l'exposició de bones pràctiques per part del CP de Dones Barcelona, CP d'Homes Barcelona i CP Lledoners, i amb la conferència sobre motivació en la gestió d'estructures participatives per part d'Albert Rimbau.

Reflexions sobre la Jornada de Treballadors Socials

La XI Jornada de Treballadors Socials ha ofert un ventall de reflexions. La primera s'emmarca en el treball amb les emocions. Aquest aspecte ens ha semblat interessant perquè pot derivar en una proposta per enriquir l'entorn professional com la següent: extrapolar l'exercici individual d'identificació de les emocions en el nostre context laboral i, d'aquesta manera, identificar quina d'elles prima a l'hora de desenvolupar la nostra activitat.

Fins on arriba la intervenció del treball social? Aquest debat obre portes a futures trobades. S'ha de treballar amb l'entorn familiar de l'intern? Per als professionals del treball social, la resposta és clarament afirmativa. Tot plegat, fa pensar en la necessitat d'incorporar altres estratègies que ofereix la justícia restaurativa en la intervenció social, i cal destacar que es podria donar més participació a la comunitat a través de les entitats de voluntariat juntament amb la intervenció especialitzada que ofereixen les entitats col·laboradores.

XIII Mostra de Cinema Espiritual de Catalunya

Mitjançant un acord entre la Direcció General de Serveis Penitenciaris i la Direcció General d'Afers Religiosos, sis centres penitenciaris han participat enguany en la XIII Mostra de Cinema Espiritual de Catalunya. La Mostra ha presentat una selecció de pel·lícules de temàtica espiritual i religiosa que recullen tant la sensibilitat d'alguna de les diferents confessions religioses com el diàleg entre la religió i la societat.

La pel·lícula seleccionada per a la seva projecció als centres penitenciaris ha estat *Aprenent a conduir*, de la directora Isabel Coixet. Com en la resta de pel·lícules, la projecció ha anat acompanyada d'una presentació a càrrec d'un especialista en cinema i en diversitat religiosa, que permet comprendre millor les claus dels films i convidar els espectadors a la reflexió.

Els sis centres penitenciaris que han participat com a seus de la Mostra han estat: CP Brians 1, CP Brians 2, CP Lledoners, CP Ponent, CP Puig de les Basses i CP Quatre Camins.